రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పథకాలు, కార్యక్రమాలు

గ్రూప్ II, ఎస్.ఐ తదితర పోటీ పరీక్షల్లో ప్రభుత్వ పథకాలపై ప్రశ్నలు వస్తాయి. ఆయా పథకాలకు సంబంధించిన లక్ష్యాలు, వైఫల్యాలను అభ్యర్థులు క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేయాలి. ఈ నేపథ్యంలో రాసిన దిగువ వ్యాసం గ్రూప్ I వ్యాసరూప పరీక్షకు కూడా ఉపయుక్తంగా ఉంటుంది.

ఇందిరప్రభ

భూమిలేని పేదలకు భూపంపిణీ చేయాలనే లక్ష్యంగా ఈ పథకం అమలవుతోంది. అయితే ఈ పథకానికి ప్రేరణ నాటి ప్రధాని శ్రీమతి ఇందిరా గాంధి రూపొందించిన 20 సూత్రాల ఆర్థిక పథకం. గాంధీజీ విజన్ అయిన 'గ్రామ స్వరాజ్'లో కూడా భూమిలేని పేదలకు భూపంపిణీ చేయాలని పేర్కొంది. ప్రస్తుత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం భూపంపిణీ లోని అసమానతలు తొలగించటానికి కృషిచేస్తోంది. ఇప్పటికే ఆక్రమణకు గురైన ప్రభుత్వ భూమిని తిరిగి స్వాధీనం చేసుకుంటోంది. వాటిని భూమిలేని వారికోసం పంపిణీ చేయడానికి కృషి చేస్తోంది. శతాబ్దాలుగా ప్రభుత్వ భూమిని సేద్యం చేసుకుంటున్న పేదప్రజలకు, ఎస్టీలకు ఆ భూమిపై యాజమాన్య హక్కులు కల్పించి పట్టాలు మంజూరు చేసింది. ఇందుకోసం లబ్దిదారుడు ఏమాత్రం భూమి విలువను చెల్లించాల్సిన అవసరం లేదు. ఇతర పథకాలలో భూమి విలువను చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. ఇప్పటికే ఈ పథకం కింద 1,55,217 ఎకరాల భూమిని 1,12,290 మంది లబ్దిదారులకు పంపిణీ చేశారు.

రాజీవ్ పల్లెబాట

రాష్ట్ర నాయకుడికి గ్రామప్రజలకు మధ్య జరిగే సంభాషణే (Dialogue) రాజీవ్ పల్లెబాట. ముఖ్యమంత్రి నేరుగా జిల్లా పర్యటనలు చేసి, ప్రజల నుంచి విజ్ఞప్తులు స్వీకరించి వారి సమస్యలు అక్కడికక్కడే పరిష్కరించే వేదిక ఇది. ప్రభుత్వ పనితీరు, విధానాలపై ఒకరకంగా నేరుగా 'ఫీడ్‌బ్యాక్'(Feedback) తెలుసుకుని సంబంధిత శాఖల అధికారులు వాటిని పరిష్కరించి ముఖ్యమంత్రి కార్యాలయానికి నివేదికను పంపించాలి. గ్రామాల సర్వతోముఖాభివృద్ధికి, ప్రజల జీవన పరిస్థితులు మెరుగుపడటానికి రాజీవ్ పల్లెబాటను ఒక వెలుగుబాటగా అభివర్ణించవచ్చు. ఈ కార్యక్రమాన్ని జూన్ 13, 2004లో రంగారెడ్డి జిల్లా చేవెళ్ళలో ప్రారంభించారు. మొదటి దఫా పూర్తయ్యింది. రెండో దఫాలో ఇప్పటికే 10 జిల్లాల్లో ముఖ్యమంత్రి పర్యటించారు. ఈ దఫా అందిన మొత్తం పిటిషన్ల సంఖ్య 54,527. వీటిలో 96.66 శాతం ప్రజా విజ్ఞప్తులకు ప్రభుత్వం స్పందించింది. మిగతా ఫిర్యాదుల విషయంలో పరిష్కారం కోసం త్వరితగతిన ప్రభుత్వం కృషిచేస్తోంది 2007-08లో ముఖ్యమంత్రి వాగ్దానాల అమలుకు ప్రభుత్వం రూ.100 కోట్లు సమకూర్చింది.

ప్రజాసమస్యలు పరిష్కారమవుతున్న తీరును ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకోవటానికి వెబ్ ఆధారిత పిటిషన్ల మానిటరింగ్ సిస్టం ప్రవేశపెట్టారు.

ప్రజాపథం

అభివృద్ధికి సంబంధించిన ప్రాధాన్యత అంశాలను గుర్తించి ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులు తమ నియోజకవర్గాల వారీగా అధికార బృందంతో ఆయా గ్రామపంచాయతీ వార్డులలో పర్యటించి ప్రజలతో ముఖాముఖి కార్యక్రమమే ప్రజాపథం. షెడ్యూలు కులాలు/తెగలపై ప్రత్యేక దృష్టి, సంక్షేమ హాస్టళ్ల సందర్శన, తాగునీరు, వ్యవసాయానికి కనీసం ఏడుగంటల విద్యుత్ సరఫరా, గ్రామీణ ఉపాధిహామీ పథకం, ఇందిర క్రాంతి పథకం (డ్వాక్రా మహిళలకు పావలా వడ్డీ పథకం) మొదలైనవి ప్రజాపథంలో ముఖ్యమైన అంశాలు. ఇప్పటికే మూడు దశలలో 2007 నాటికి 27,794 గ్రామ పంచాయతీలలో ప్రజాపథం నిర్వహించారు. రాష్ట్ర అభివృద్ధి ప్రయాణంలో ప్రజాపథం-2007 ముఖ్యమైన మైలు.

ఆదర్శ గ్రామాలు

రాష్ట్రంలో గ్రామాలు వివిధ అభివృద్ధి దశలలో ఉన్నాయి. అభివృద్ధి చెందిన ప్రాంతాలలో గ్రామాలు ముందంజలో ఉంటే, వెనుకబడిన ప్రాంతాలలో ఇంకా అభివృద్ధికి నోచుకోలేదు. ప్రణాళికా బద్ధమైన జోక్యం(Planned Intervention)తో కొన్ని గ్రామాలను మోడల్ గ్రామాలుగా ఎంపికచేసి, వీటి అభివృద్ధి మిగతా వెనుకబడిన గ్రామాలకు ప్రేరణ కావాలన్నదే ప్రభుత్వ లక్ష్యం. ఎంపిక చేసిన ఆదర్శ గ్రామాలకు 2007 నాటికి మౌలిక సదుపాయాలు సమకూర్చడానికి రూ. 2325 లక్షలు కేటాయించారు. ఈ కార్యక్రమాన్ని కడపలోని 87 గ్రామాలలో ఒక పైలట్ ప్రాజెక్టుగా అమలు చేసారు.

రాజీవ్ నగరబాట

ఈ పథకం కింద మున్సిపాలిటీలకు లభించిన నికర నిధుల్లో 40 శాతం మౌలిక సౌకర్యాలైన తాగునీటి వసతి, మురికివాడలలో డ్రైనేజీ సదుపాయాల కోసం వినియోగించాలి. పట్టణ మురికి వాడలలో కుళాయి కనెక్షన్ కోసం చెల్లించాల్సిన రూ. 7000ను రూ. 1200కు తగ్గించారు. ఈ మొత్తాన్ని 12 సమాన వాయిదాల్లో నెలకు వంద రూపాయల చొప్పున చెల్లించవచ్చు.

రాజీవ్ నగరబాట జనవరి 9, 2005లో ప్రారంభించారు. పేదలు నివసిస్తున్న పట్టణ ప్రాంతాలలో తాగునీరు, డ్రైనేజి, రోడ్డు వసతి, దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారికి రేషను కార్డుల జారీ, గృహ వసతి, దేవాలయాలు, మసీదులు, చర్చి ప్రదేశాలలో కనీస మౌలిక సదుపాయాల కల్పన, నైపుణ్యాలను పెంపొందించడం ద్వారా యువతకు ఉద్యోగావకాశాలను పెంచడం ఈ పథకం ప్రధాన లక్ష్యాలు. 2007 నాటికి ముఖ్యమంత్రి రాజీవ్ నగరబాట కింద 21 జిల్లాల్లో 68 పట్టణ స్థానిక సంస్థలను సందర్శించి రూ. 1,80,021 లక్షల విలువైన 498 హామీలను నెరవేర్చారు.

రాజీవ్ గృహకల్ప

పట్టణ ప్రాంతాలలో ఆర్థికంగా వెనుకబడిన పేదవర్గాల వారికి గృహావసరాలను తీర్చడం ఈ పథకం లక్ష్యం. పట్టణ ప్రాంతాలలో జోరందుకున్న పారిశ్రామికీకరణ వల్ల భూముల ధరలు విపరీతంగా పెరగడంతో పేదవర్గాలు చిన్న గృహం ఉండటం గగనకుసుమమైపోయింది. సొంత ఇంటి కలను నిజం చేసుకొనేందుకు బలహీన వర్గాల వారికి 40 లక్షల ఇళ్ళు రాబోయే ఐదేళ్లలో నిర్మించాలనేది ప్రభుత్వ లక్ష్యం. 2004-05లో ప్రభుత్వం అధికారంలోకి వచ్చిన మొదటి ఏడాదే 6.5 లక్షల గృహ నిర్మాణాలను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పూర్తిచేసింది. ఒక్క హైదరాబాద్, రంగారెడ్డి జిల్లాల్లోనే లక్ష గృహాలను రాజీవ్ గృహకల్ప కింద నిర్మించనున్నారు.

ఈ పథకం కింద గృహ ఆస్తి ఇంటిఇల్లాలి పేరు మీద ఉంటుంది. నెలసరి ఆదాయం రూ. 2000 – రూ. 3000 ఉన్న భర్త లేదా తండ్రి దరఖాస్తుకు కోఅప్లికెంట్‌గా ఉంటారు. గృహానికి సంబంధించిన రిజిస్ట్రేషన్ ఖర్చులుండవు. రాజీవ్ గృహకల్ప పథకం కింద గ్రూప్ హౌసింగు చేపట్టి అపార్ట్‌మెంట్ రూపంలో గానీ, ఇండిపెండెంట్ గృహాలను గానీ ప్రభుత్వం నిర్మిస్తోంది. 10 శాతం మార్జిన్ మనీతో రూ. 75,000 గృహనిర్మాణ ఖర్చుగా నిర్ణయించారు. మిగతా రూ. 67,500 అప్పుగా 8 శాతం వడ్డీకి ప్రభుత్వమే సమకూరుస్తుంది. దీనిని 20 ఏళ్లలో సమాన వాయిదాల్లో లబ్దిదారుడు చెల్లించాలి. 250 గజాల పరిధిలో నిర్మితమయ్యే ఈ గృహాలకు ప్రభుత్వం రూ. 25,000 సబ్సిడీ కూడా ప్రకటించింది. ఈ రాజీవ్ గృహ సముదాయ ప్రాంతాలకు అన్ని పౌర సదుపాయాలు (Civil amenteex) తాగునీరు, డ్రైనేజి, విద్యుత్, రోడ్లు ప్రభుత్వం కల్పిస్తోంది.

రాజీవ్ యువశక్తి

సమాజంలోని యువతకు ప్రోత్సాహం, సహాయ సహకారాలు అందించడం ద్వారా ఆరోగ్యవంతమైన సమాజ నిర్మాణం సాధ్యమవుతుందని గాంధీజీ అనేవారు. దేశంలోని 35 శాతం యువత తమ సామర్థ్యాలను వినియోగించుకొని తమ కాళ్ళమీద స్వశక్తితో నిలబడే ప్రోత్సాహక పథకమే ''రాజీవ్ యువశక్తి''.

చిన్న వ్యాపారాలు, గ్రామీణ పరిశ్రమలను యువత స్థాపించుకొని స్వయం ఉపాధి పొందేందుకు ఈ పథకం ద్వారా ప్రభుత్వం ఆర్థిక సహాయం అందిస్తోంది. ఏదైనా వృత్తివిద్యా కోర్సులు చదివిన వారికి ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. 50,000 మంది యువతకు శిక్షణ ఇచ్చి, తద్వారా వేతన, స్వయం ఉపాధి అవకాశాలను కల్పిస్తున్నారు. ఆర్మీ రిక్రూట్‌మెంట్ కోసం శిక్షణ ఇచ్చి 4000 మందికి ఉద్యోగాలు కల్పించారు. ఇందుకోసం 'మార్పు' (Change) పథకం కింద 30,000 మందిని ఆర్మీ రిక్రూట్‌మెంట్ కోసం, స్కిల్ డెవలప్‌మెంట్ కోసం 15,000 మందికి రూ. 14.5 కోట్లు వెచ్చించి శిక్షణ ఇచ్చారు. అంతేకాకుండా ఒక్కొక్క జిల్లాకు రూ. 10 లక్షల చొప్పున 23 జిల్లాలకు రూ. 2.3 కోట్లు కేటాయించారు.

ఇందిరక్రాంతి పథకం

4.5 లక్షల స్వయం సహాయక మహిళా గ్రూపులకు చెందిన 60 లక్షల మంది లబ్దిదారులకు పావలా వడ్డీ పథకాన్ని రాష్ట్రప్రభుత్వం ప్రవేశ పెట్టింది. ఈ పథకం కింద డ్వాక్రా గ్రూపులకు అందించే రివాల్వింగ్ ఫండ్ మొత్తాన్ని రూ. 450 కోట్లకు పెంచడానికి ప్రభుత్వం ప్రణాళికలు తయారు చేస్తోంది.

ఇందిరక్రాంతి పథకం ప్రగతి

	2006-07 (Upto Sep' 2007)	2007-08
స్వయం సహాయక బృందాలు (లక్షల్లో)	6.88	6.99
స్వయం సహాయక బృందాలు అన్నిం టిలో సభ్యుల సంఖ్య (లక్షల్లో)	86.24	87.53
గ్రామస్థాయి సంఘాలు	31148	33700
మండల సమాఖ్యలు	1045	1083
ఆదాయాన్ని పొందుతున్న లబ్దిదారుల సంఖ్య (లక్షల్లో)	20.10	20.48
భూమి కొనుగోళ్ళు (ఎకరాల్లో)	4213	4231
భూమి కొనుగోళ్ళలో లబ్దిదారుల కుటుంబాల సంఖ్య	4504	4504

మూలం : AP Economic Survey 2007&08

జలయజ్ఞం.. లక్ష్యం.. సస్యశ్యామలం

రాష్ట్రంలో ప్రధాన, ఇతర నదుల ద్వారా అందుబాటులో ఉన్న నీటిని పూర్తిగా వినియోగించేందుకు ప్రభుత్వం 2004లో ప్రణాళికలు సిద్ధం చేసింది. ఇప్పటికే చేపట్టిన నీటి ప్రాజెక్టులను సత్వరమే పూర్తిచేయడం, వీటి కోసం కావాల్సిన నిధులను సమీకరించడం జలయజ్ఞం ధ్యేయం. మొదట్లో మొత్తం 66 (41 మేజర్+25 మీడియం) ప్రాజెక్టులతో పాటు ఇతర మైనర్ ప్రాజెక్టులు జలయజ్ఞంలో భాగంగా ఉన్నాయి. రాష్ట్రంలో మొత్తం వ్యవసాయయోగ్య భూమి 409 లక్షల ఎకరాలు ఉండగా, దీనిలో 309.33 లక్షల ఎకరాల్లో పంటలు పండిస్తున్నారు. 2007-08 నాటికి 157.12 లక్షల ఎకరాల (62.85 లక్షల హెక్టార్లు)కు రాష్ట్రంలో ఇరిగేషన్ సౌకర్యం ఉంది. జలయజ్ఞం కింద కోటి ఎకరాలకు నీరందించడం ప్రభుత్వ లక్ష్యం. ప్రస్తుతం 2009 జూన్ నాటికి జలయజ్ఞం 1.76 లక్షల కోట్ల రూపాయల వ్యయంతో 86 ప్రాజెక్టులకు (44 మేజర్ + 30 మీడియం + 4 ఫ్లడ్ బ్యాంక్స్ (Flood Banks)+8 ఆధునికీకరణ) పెంచారు. దీనితో రాష్ట్రంలో 109.96 లక్షల ఎకరాలకు అదనంగా ఇరిగేషన్ వసతి కల్పించినట్లయింది. 2004-2008 సంవత్సరాల మధ్య జలయజ్ఞం కింద 12 ప్రాజెక్టులు పూర్తికావడం, మరో 19 ప్రాజెక్టులకు కొంతవరకు నీటి విడుదలకు అవకాశం లభించింది.

పట్టిక 1 పరిశీలిస్తే రాష్ట్రంలో 993 టీఎంసీల జలాలు నిరుపయోగంగా సముద్రం పాలవుతున్నాయి. జలయజ్ఞం ద్వారా మొత్తం అందుబాటులో ఉన్న నీటిని వినియోగంలోకి తీసుకురావడం సాధ్యమవుతుంది. జలయజ్ఞం ద్వారా 21.75 లక్షల ఎకరాలకు ఇప్పటికే ఉన్న ఇరిగేషన్ సౌకర్యాలను స్థిరీకరించడానికి అవకాశం కలుగుతుంది.

గోదావరికి ఉపనది అయిన ప్రాణహిత నుంచి 160 టీఎంసీల నీటిని మళ్లించడానికి ప్రాణహిత చేవెళ్ల మెగా ప్రాజెక్టును చేపట్టారు. దీనివల్ల 12.20 లక్షల ఎకరాల భూమికి నీటి సౌకర్యంతో పాటు ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్, నిజామాబాద్, మెదక్, నల్గొండ, రంగారెడ్డి జిల్లాలకు మంచినీరు లభిస్తుంది. ఆరు లక్షల ఎకరాలకు పైగా అప్ ల్యాండ్ ప్రాంతాల్లో ఇరిగేషన్ సౌకర్యాల నిమిత్తం ప్రభుత్వం మేజర్ లిఫ్ట్ ఇరిగేషన్ పథకాలను సిద్ధం చేసింది.
(ఎ.పి. ఎకనామిక్ సర్వే-2008-09)
అవి...

డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ ప్రాణహిత-చేవెళ్ల సుజల స్రవంతి మేజర్ ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టు

రూ. 38,500 కోట్లు ఖర్చు చేసి గోదావరి ఉపనది ప్రాణహిత నుంచి 160 టీఎంసీల జలాలను మళ్లించి ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్, వరంగల్, నిజామాబాద్, మెదక్, నల్గొండ, రంగారెడ్డి జిల్లాల్లో 16.40 లక్షల ఎకరాలకు ఫ్రెష్ ఆయకట్టును, తాగునీటి సౌకర్యం కల్పించడం.

మహాత్మా జ్యోతీరావ్ పూలే దుమ్ముగూడెం నాగార్జునసాగర్ టేల్ పాండ్

వరదల కాలంలో 165 టీఎంసీల జలాలను గోదావరి నది దుమ్ముగూడెం ఆయకట్టు నుంచి నాగార్జునసాగర్ టేల్ పాండ్‌లోకి మళ్లించడానికి రూ. 19,521.42 కోట్ల వ్యయంతో ప్రభుత్వం చేపట్టింది.

చింతలపూడి లిఫ్ట్ ఇరిగేషన్ స్కీం

రూ. 1701 కోట్ల వ్యయంతో పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా జిల్లాల ఎగువ ప్రాంతాల్లో రెండు లక్షల ఎకరాలకు నీటిని అందించే పథకం ఇది.

బాబు జగజ్జీవన్ రాం ఉత్తరాంధ్ర సుజల స్రవంతి ప్రాజెక్టు

రూ. 7214 కోట్లతో ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాల్లో ఎనిమిది లక్షల ఎకరాలకు ఫ్రెష్ ఆయకట్టుకు ఈ పథకం ఉద్దేశించారు.

పి.వి. నరసింహారావు కాంతనపల్లి సుజల స్రవంతి (ఒకటో దశ)

రూ. 10,409 కోట్లతో గోదావరి నదిపై బ్యారేజీ నిర్మించి, 50 టీఎంసీల నీటిని కాకతీయ కెనాల్‌లోకి పంపి 7.5 లక్షల ఎకరాలకు వరంగల్, నల్గొండ, ఖమ్మం జిల్లాల్లో నీటివసతి కల్పించడం.

జలయజ్ఞం కింద తలపెట్టిన ప్రాజెక్టులు త్వరగా పూర్తి కావడానికి ప్రపంచ బ్యాంకు, నాబార్డు, కేంద్ర ప్రభుత్వ ఎ.ఐ.బి.పి. నిధులను ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ నిధులు సమీకరించడానికి ఎ.పి. వాటర్ రిసోర్సెస్ డెవలప్‌మెంట్ కార్పొరేషన్ ఏర్పాటు చేశారు.

ఏఐబీపీ, పీఎంఆర్‌పీ సహాయ నిధులు

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఏఐబీపీ (యాక్సిలరేటెడ్ ఇరిగేషన్ బెనిఫిట్ ప్రోగ్రాం), పీఎంఆర్‌పీ (ప్రైమ్ మినిస్టర్ రిలీఫ్ ప్యాకేజి) స్కీమ్‌ల కింద ఇరిగేషన్ అభివృద్ధికి ప్రత్యేక నిధులు అందుతున్నాయి. ఏఐబీపీ నిధుల కింద 1996-97 నుంచి 33 ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులకు (ఇందులో 12 మేజరు, 10 మీడియం ప్రాజెక్టులు ఉన్నాయి) పనులు చేపట్టారు. వీటిలో 15 ప్రాజెక్టులకు పీఎంఆర్‌పీ నిధులు అందుతున్నాయి. 2008-09 వరకు ఏఐబీపీ నిధుల సాయంతో 4.86 లక్షల హెక్టార్లకు ఇరిగేషన్ సామర్థ్యం సమకూర్చగా, 2009-10లో అదనంగా 6.31 లక్షల హెక్టార్లకు ఇరిగేషన్ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచాలని తలపెట్టారు. ఏఐబీపీ కింద మొదటిసారిగా 2008-09లో కేంద్ర ప్రభుత్వం రూ. 226 కోట్ల విలువున్న 67 మైనర్ ఇరిగేషన్ స్కీమ్‌లను గిరిజన, కరువు ప్రాంతాల్లో 69,249 ఎకరాల ఆయకట్టును కల్పించాలని నిర్ణయించింది.

పట్టిక 1 - నదుల వారీగా నీటి లభ్యత, నీటి వినియోగం (టీఎంసీల్లో)

	గోదావరి	కృష్ణా	పెన్నా	ఇతరాలు	మొత్తం
నీటి లభ్యత	1480	811	98	357	2746
నీటి వినియోగం	720	811	98	124	1753

పట్టిక 2 - డెల్టా సిస్టమ్‌ల ఆధునికీకరణకు ప్రభుత్వం తలపెట్టిన ఖర్చు

(రూ. కోట్లలో) (2009 నాటికి)

పేరు	ఖర్చు
గోదావరి డెల్టా	3,361.00
కృష్ణా డెల్టా	4,573.00
పెన్నార్ డెల్టా	772.90
నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు	4,444.41
టిబిపిహెచ్ఎల్‌సి, ఎల్ఎల్‌సి	785.12
నిజాంసాగర్ ప్రాజెక్టు	549.60
ఏలేరు డెల్టా సిస్టం	138.00
నాగావళి సిస్టం	139.59

మూలం: ఎ.పి. ఎకనామిక్ సర్వే, 2008-09

నీటి వినియోగదారుల సంఘాలు

నీటి యాజమాన్యం రైతులకే అప్పగించే సంస్థాగతమైన సంస్కరణలకు ప్రభుత్వం శ్రీకారం చుట్టింది. రాష్ట్రంలో 10,748 నీటి సంఘాలు ఉన్నాయి. (ఎ.పి. ఎకనామిక్ సర్వే 2008-09). ప్రపంచ బ్యాంకు సూచనల మేరకు ఏర్పడిన ఈ సంఘాలకు 2006 నుంచి ఎన్నికలు జరిపి అధ్యక్షులను ఎంపిక చేస్తున్నారు. నీటి పన్ను వసూళ్లు, నీటి నిర్వహణ బాధ్యతలను రైతులకే అప్పజెప్పడం ఒక వినూత్న ప్రక్రియగా భావిస్తారు. నీటి వినియోగదారుల సంఘం చట్టం దేశంలో మొదటిసారిగా మన రాష్ట్రంలోనే ఏర్పాటైంది.

ఎ.పి.సి.బి.టి.ఎం.పి. (ఆంధ్రప్రదేశ్ కమ్యూనిటీ బేస్ట్ ట్యాంక్ మేనేజ్‌మెంట్ పథకం) కింద 600 కోట్ల రూపాయలతో 2100 చెరువులను ప్రజల భాగస్వామ్యంతో నిర్వహిస్తున్నారు. మేజర్, మీడియం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులకు మొట్టమొదటిసారిగా ప్రాజెక్టు కమిటీలు ఏర్పాటు చేసి 23 మేజరు, 60 మీడియం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టుల నిర్వహణ, నీటి యాజమాన్య బాధ్యతలను చేపడుతున్నారు. (ఎ.పి. ఎకనామిక్ సర్వే, 2008- 09)

ఎ.పి.సి.బి.టి.ఎం.పి. కింద కేంద్ర ప్రభుత్వ, ప్రపంచ బ్యాంకుల నిధులతో మూడువేల మైనర్ ఇరిగేషన్ ట్యాంకులను 21 జిల్లాల్లో రూ. 1044 కోట్లతో రాబోయే ఐదు సంవత్సరాల్లో పునరుద్ధరించాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించింది.

2009-10 బడ్జెట్‌లో జలయజ్ఞం కోసం రూ. 17,750 కోట్లు కేటాయించారు. తోటపల్లి, గండి కోట, పులిచింతల, ఎల్లంపల్లి, పోలవరం ప్రాజెక్టులను అత్యంత ముఖ్యమైనవిగా ప్రభుత్వం భావిస్తోంది.

జలయజ్ఞం పథకాలు.. ప్రాంతాల వారీగా

పథకం పేరు - లబ్ధి పొందే జిల్లాలు

రాయలసీమ

- తెలుగు గంగ ప్రాజెక్టు - కర్నూలు, కడప, చిత్తూరు
- గురు రాఘవేంద్ర ఎత్తిపోతల పథకం - కర్నూలు
- గాలేరు-నగరి సుజల స్రవంతి - కడప, చిత్తూరు, నెల్లూరు
- పి.ఎ.బి.ఆర్ రెండో దశ - అనంతపురం
- హంద్రీనీవా, సుజల స్రవంతి - అనంతపురం, కడప
- చిత్రావతి బ్యాలన్సింగ్ రిజర్వాయర్ - కడప
- పులివెందుల బ్రాంచి కాలువ ఆధునికీకరణ - కడప, అనంతపురం
- మైలవరం కాలువ ఆధునికీకరణ - కడప
- వెనిగల్లు - కడప

తెలంగాణా

- గుండ్లవాగు, మోరుగుంట వాగు, కిన్నెరసాని ప్రాజెక్టు, దుమ్ముగూడెం ఎత్తిపోతల (మొదటి, రెండో దశలు) - ఖమ్మం
- కోయిలసాగర్ ఎత్తిపోతల పథకం, జవహర్, నెట్టంపాడు, రాజీవ్, మహాత్మాగాంధీ ఎత్తిపోతల పథకాలు - మహబూబ్‌నగర్
- కొమరం భీమ్, పెద్దవాగు, నీలవోయి, రావివాగు, సుద్దవాగు ప్రాజెక్టులు - ఆదిలాబాద్
- గుత్ప, అలీసాగర్ ఎత్తిపోతల పథకాలు, లెండి పథకం - నిజామాబాద్
- ఎలిమినేటి మాధవరెడ్డి ప్రాజెక్టు, శ్రీశైలం ఎడమగట్టు కేంద్రం - నల్గొండ
- చొక్కారావు ప్రాజెక్టు మొదటి, రెండో దశలు - వరంగల్, కరీంనగర్, మెదక్, నల్గొండ
- శ్రీరాంసాగర్ ప్రాజెక్టు (రెండో దశ) - వరంగల్, ఖమ్మం, నల్గొండ
- శ్రీపాద ఎత్తిపోతల పథకం - కరీంనగర్

కోస్తాంధ్రా

- వంశధార రెండో దశ - శ్రీకాకుళం
- జంఝావతి, తోటపల్లి బ్యారేజి, తారకరామ తీర్థ సాగరం, పెద్దగెడ్డ - విజయనగరం
- పెద్దేరు రిజర్వాయర్ - విశాఖ జిల్లా
- పుష్కరం, వెంకట నగరం ఎత్తిపోతల పథకాలు, సూరంపాలెం, మద్దిగెడ్డ భూవళిపాలెం, ముగురుపల్లి పథకాలు - తూర్పుగోదావరి
- తాటిపూడి ఎత్తిపోతల పథకం, ఎర్రకాలువ, కొవ్వాడ కాల్వ - పశ్చిమగోదావరి జిల్లా
- స్వర్ణముఖి - నెల్లూరు
- పులిచింతల ప్రాజెక్టు - కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమగోదావరి
- గుండ్లకమ్మ, వెలుగొండ, రాయతీర్థ బ్యాలన్సింగ్ - ప్రకాశం
- ఇందిరాసాగర్ ప్రాజెక్టు (పోలవరం) - తూర్పు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలు, కృష్ణా, విశాఖపట్నం.

మాదిరి ప్రశ్నలు

1. **జలయజ్ఞం కింద సుమారు ఎన్ని ఎకరాలకు నీటి సదుపాయం కల్పించాలని లక్ష్యం పెట్టుకున్నారు?**
   ఎ) కోటి బి) యాభై వేలు
   సి) ముప్పై వేలు డి) తొంభై ఐదు
2. **రాష్ట్రంలో వ్యవసాయ యోగ్యభూమి సుమారు?**
   ఎ) 300 లక్షల హెక్టార్లు బి) 409 లక్షల ఎకరాలు
   సి) 300 లక్షల ఎకరాలు డి) 490 హెక్టార్లు
3. **జలయజ్ఞంకు సంబంధించి 2009 జూన్ నాటికి ఎ.పి. ఆర్థిక సర్వే ప్రకారం కింది వాటిలో సరైంది?**
   ఎ) రూ. 1.76 లక్షల కోట్ల వ్యయం పెంచారు
   బి) 86 నీటి ప్రాజెక్టులు చేపడతారు
   సి) 21.75 లక్షల ఎకరాలకు ఇరిగేషన్ స్థిరీకరణ
   డి) పైవన్నీ
4. **బాబూ జగజ్జీవన్‌రాం సుజల స్రవంతి ఏ ప్రాంతానికి ఉద్దేశించారు?**
   ఎ) ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలు బి) రాయలసీమ
   సి) దక్షిణ కోస్తా డి) ఏదీ కాదు
5. **ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వివిధ నీటిపారుదల ప్రాజెక్టులకు నిధులు అందిస్తున్న పథకాలు?**
   ఎ) ఎ.ఐ.బి.పి. బి) ప్రధానమంత్రి రిలీఫ్ ప్యాకేజి
   సి) ఎ, బి డి) ఏదీ కాదు
6. **నీటి పన్ను వసూళ్లు, నీటి నిర్వహణకు బాధ్యతలను రైతులే వహించే వ్యవస్థను ఏమంటారు?**
   ఎ) నీటి వినియోగదారుల సంఘాలు
   బి) రైతు సంఘాలు
   సి) రైతుమిత్ర సంఘాలు డి) పైవన్నీ
7. **గాలేరు-నగరి సుజల స్రవంతి ఇరిగేషన్ పథకం ఏ జిల్లాలకు సంబంధించింది?**
   ఎ) అనంతపురం, చిత్తూరు
   బి) కడప, చిత్తూరు, నెల్లూరు
   సి) కర్నూలు, అనంతపురం
   డి) ఆదిలాబాద్, నిజామాబాద్

సమాధానాలు

1) ఎ 2) బి 3) డి 4) ఎ 5) సి 6) ఎ 7) బి

జలయజ్ఞం.. వ్యవసాయానికి సోపానం

రాష్ట్రంలో ప్రవహిస్తున్న గోదావరి, ఇతర నదుల ద్వారా అందుబాటులో ఉన్న నీటిని పూర్తిగా వినియోగించే దిశగా ప్రభుత్వం చర్యలు తీసుకొంటుంది. అందుకోసం 2004లో ప్రణాళికలను సిద్ధం చేసింది. ఇప్పటికే చేపట్టిన సాగునీటి ప్రాజెక్టులను పూర్తిచేయడం, కొత్తగా చేపట్టిన ప్రాజెక్టులను 'రికార్డ్' సమయంలో పూర్తిచేయడం, వీటి కోసం కావలసిన నిధులను సమీకరించడం జలయజ్ఞం ధ్యేయాలు. దీనికోసం రూ.1,00,454 కోట్లు వ్యయాన్ని ప్రతిపాదించారు. మొత్తం 66(41 మేజర్ + 25 మీడియం), ఇతర మైనర్ ప్రాజెక్టులు జలయజ్ఞంలో భాగంగా ఉన్నాయి. రాష్ట్రంలో మొత్తం వ్యవసాయ యోగ్య భూమి 409 లక్షల ఎకరాలు. పంట భూములు 309.33 లక్షల ఎకరాలయితే, 30.11.07 నాటికి రాష్ట్రంలో 140 లక్షల ఎకరాలకు నీటి పారుదల సౌకర్యం ఉంది.

రాష్ట్రంలో 993 టీఎంసీల జలాలు సముద్రం పాలవుతున్నాయి. జలయజ్ఞం ద్వారా మొత్తం అందుబాటులో ఉన్న నీటిని వినియోగంలోకి తీసుకురావడం సాధ్యమవుతుంది.

జలయజ్ఞం కింద తలపెట్టిన ప్రాజెక్టులు త్వరగా పూర్తికావడానికి ప్రపంచబ్యాంకు, నాబార్డ్, కేంద్ర ప్రభుత్వ ఎ.ఐ.బి.పి నిధులను ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ నిధులను సమీకరించడానికి ఎ.పి. వాటర్ రిసోర్సెస్ డెవలప్‌మెంట్ కార్పొరేషన్ ఏర్పాటు చేశారు.

జలయజ్ఞం కింద తలపెట్టిన ప్రాజెక్టులు

1. బి.ఆర్.ఆర్. వంశధార స్టేజ్ II-ఒకటి, రెండు దశలు, 2. తోటపల్లి బ్యారేజ్, 3. పుష్కరం లిఫ్ట్ ఇరిగేషన్ స్కీం (LIS), 4. తాడిపూడి LIS, 5. ఇందిరాసాగర్ (పోలవరం ప్రాజెక్టు), 6. చాగల్‌నాడు LIS, 7. వెంకటనగరం LIC, 8. కె.ఎల్.రావ్ సాగర్ -పులిచింతల ప్రాజెక్టు, 9. కందుల ఓబులరెడ్డి-గుండ్లకమ్మ ప్రాజెక్టు, 10. వెలిగొండ ప్రాజెక్టు, 11. రామతీర్థం బ్యాలెన్సింగ్ రిజర్వాయర్, 12. సోమశిల ప్రాజెక్టు, 13. సోమశిల-స్వర్ణముఖి లింకు కెనాల్, 14. తెలుగు-గంగ ప్రాజెక్టు, 15. గాలేరు నగరి సుజల స్రవంతి, 16. హంద్రీ-నీవా సుజల స్రవంతి, 17. గండికోట లిఫ్ట్ ఇరిగేషన్ స్కీం (LIS), 18.గురు రాఘవేంద్ర LIS, 19. శ్రీశైలం రైట్ బ్యాంక్ కెనాల్, 20. యాడికి కెనాల్, 21.చిత్రావతి రైట్ మెయిన్ కెనాల్ (లింగాల కాలువ), 21. మైలవరం కాలువ ఆధునికీకరణ, 22. పులివెందుల బ్రాంచి కెనాల్ ఆధునికీకరణ, 23. మహాత్మాగాంధీ-కల్వకుర్తి LIS, 24. రాజీవ్-భీమ LIC, 25. జవహర్-నెట్టంపాడు LIS, 26. కోయిల్ సాగర్ LIS, 27. అలీసాగర్ LIS, 28. గుత్పా LIS, 29. శ్రీపాద సాగర్ ఎల్లంపల్లి LIS, 30.రాజీవ్ సాగర్-దుమ్ముగూడెం LIS, 31. ఇందిరాసాగర్-దుమ్ముగూడెం LIS, 32. సింగూరు కెనాల్స్, 33. ప్రాణహిత-చేవెళ్ల LIS, 34. కాళేశ్వరం LIS మొదలైనవి.

మీడియం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు

మహేంద్రతనయ, తారకరామ తీర్థసాగరం, పెద్దగడ్డ రిజర్వాయర్, వాసిరెడ్డి కృష్ణమూర్తి నాయుడు జంఝావతి రిజర్వాయర్, పెద్దేరు రిజర్వాయర్, సూరంపాలెం రిజర్వాయర్, కొవ్వాడ కాల్వ, ఎర్ర కాల్వ, స్వర్ణముఖి బ్యారేజ్, వెలిగళ్లు, కిన్నెరసాని, లెండి ప్రాజెక్టు తదితరాలు ఉన్నాయి.

ఈ జలయజ్ఞం వల్ల 100 లక్షల ఎకరాలను కొత్తగా ఆయకట్టు కిందకు తీసుకురావడానికి, 21.32 లక్షల ఎకరాలకు ఇప్పటికే ఉన్న ఇరిగేషన్ సౌకర్యాలను స్థిరీకరించడానికి అవకాశం కలుగుతుంది. గోదావరికి ఉపనది అయిన ప్రాణహిత నుంచి 160 టీఎంసీల నీటిని మళ్లించడానికి ప్రాణహిత-చేవెళ్ల ప్రాజెక్టును చేపట్టారు. దీనివల్ల 12.20 లక్షల ఎకరాలకు సాగునీటి సౌకర్యం, అదిలాబాద్, కరీంనగర్, నిజామాబాద్, మెదక్, నల్గొండ, రంగారెడ్డి జిల్లాలకు మంచినీటి లభ్యత లభించనుంది.

6.37 లక్షల ఎకరాలకు రూ.15,000 కోట్ల వ్యయంతో అదనంగా నీటిపారుదల కల్పించే దిశగా గురురాఘవేంద్ర (GLIS) (3వ దశ), ఇచ్చంపల్లి, దుమ్ముగూడెం టెయిల్ పాండ్ ప్రాజెక్టు, చివరి దశల నిర్మాణంలో ఉన్న మహాత్మాగాంధీ LIS, గాలేరు నగరి, హంద్రీనీవా ప్రాజెక్టులు కూడా పూర్తిచేయాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ నీటి రంగం అభివృద్ధి ప్రాజెక్టు కింద ప్రపంచ బ్యాంకు నిధులు రూ.4444 కోట్లతో నాగార్జున సాగర్ ప్రాజెక్టు ఆధునికీకరణ పనులు చేపట్టారు. దీనివల్ల నీరు వృథాకాకుండా నివారించి 4.03 లక్షల ఎకరాలకు అదనంగా నీటివసతి కల్పిస్తారు. అయిదు సంవత్సరాల్లో ఈ పనులు పూర్తవుతాయి. AIBP (Accelerated Irrigati-on Benefit Programme) కింద కేంద్ర ప్రభుత్వం గ్రాంట్ల సహాయంతో రూ.లు 6.0 కోట్లు విలువ కలిగిన ఆధునికీకరణ పనులు 15 మధ్యతరహా ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టుల విషయంలో చేపట్టారు.

ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణాల వల్ల నిర్వాసితులయ్యే కుటుంబాలకు నష్టపరిహారాన్ని చెల్లించి త్వరితగతిన పునరావాసం కల్పించేందుకు పునర్‌నిర్మాణ, పునరావాస పాలసీని 2005లో ప్రారంభించింది. ఇరిగేషన్ శాఖ నిధులతో లిఫ్ట్ ఇరిగేషన్ స్కీంలో భాగంగా సూక్ష్మ, బిందుసేద్యాలను ప్రభుత్వం ప్రోత్సహిస్తుంది.

మైనర్ ఇరిగేషన్ రంగం

చెరువులు, సరస్సులు, ఎత్తిపోతల పథకాలు, బావులు (బోర్‌వెల్స్) చిన్నతరహా నీటిపారుదలకు ఉదాహరణలు. ఇప్పుడున్న భారీ నీటి ప్రాజెక్టులు రావడానికి ముందు, నాటి రాజుల కాలంలో చిన్నతరహా నీటి సేద్యాలే ఉండేవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ నాటికి చెరువుల కింద సేద్యం చేస్తున్న భూమి 10.6 లక్షల హెక్టార్లు, బావుల కింద 2.84 లక్షల హెక్టార్లుండగా, మొత్తం భారీ ప్రాజెక్టుల కింద 12.92 లక్షల హెక్టార్లు మాత్రమే సేద్యం జరిగేది. ఆ విధంగా చూస్తే మైనర్ ప్రాజెక్టుల కింద ఎంత భూమి ఉందో, మేజర్ ప్రాజెక్టుల కింద అంతే ఉంది.

వ్యవసాయం చేసే ప్రాంతం ప్రకారం 10,000 హెక్టార్ల కంటే ఎక్కువ సేద్యానికి నీటి వసతి ఉంటే మేజరు స్కీం అని, 2000 నుంచి 10,000 హెక్టార్లు ఉంటే మీడియం ఇరిగేషన్ స్కీం అని, 2000 హెక్టార్ల వరకు నీటి వసతి లభిస్తే మైనర్ ఇరిగేషన్ అని విభజించారు.

జలయజ్ఞంలో భాగంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ ఎకనామిక్ రీస్ట్రక్చరింగ్ ప్రాజెక్టు (APERP) ద్వారా 4948 మైనర్ ఇరిగేషన్ ట్యాంకులకు రూ. 226 కోట్లతో వాటికి మొదటి స్థాయి సామర్థ్యాన్ని కల్పించి, 3.16 లక్షల ఎకరాలకు నీటి వసతిని పునరుద్ధరించారు. ఎ.పి. కమ్యూనిటీ బేస్డ్ ట్యాంకు మేనేజ్‌మెంట్ ప్రాజెక్టు కింద కేంద్రప్రభుత్వం, ప్రపంచ బ్యాంకుల నిధులతో రాబోయే 5 ఏళ్లలో 21 జిల్లాల్లో 3000 మైనర్ ఇరిగేషన్ ట్యాంకులను, రూ.1044 కోట్లతో పునరుద్ధరించాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించింది.

నీటి వినియోగదారుల సంఘాలు
(Water Users Associations) (WAUs)

నీటి యాజమాన్యం రైతులకే అప్పగించే సంస్థాగత మైన సంస్కరణలకు ప్రభుత్వం శ్రీకారం చుట్టింది. రాష్ట్రంలో 10,292 నీటి సంఘాలు (మైనర్ ఇరిగేషన్‌కు సంబంధించి 8181, మేజర్ ఇరిగేషన్‌లో 1700, మీడియం ప్రాజెక్టుల్లో 411) ఉన్నాయి. ప్రపంచబ్యాంకు సూచన మేరకు ఏర్పాటైన ఈ WUA సంఘాలకు 2006లో ఎన్నికలు జరిపి అధ్యక్షులను ఎంపిక చేశారు. WUAలకు 2006లో ప్రపంచబ్యాంకు 14.10 కోట్ల డాలర్లు మంజూరు చేసింది. నీటి పన్ను వసూళ్లు, నీటి నిర్వహణ బాధ్యతలను రైతులకే అప్పజెప్పడం ఒక విసూత్న ప్రక్రియగా భావిస్తారు. నీటి వినియోగదారుల సంఘం చట్టం దేశంలో మొదటిసారిగా మన రాష్ట్రంలోనే ఏర్పాటయింది.

ప్రాక్టీస్ ప్రశ్నలు...

1.కింది వాటిలో జలయజ్ఞం లక్ష్యాలు ఏవి?

ఎ) ఇప్పటికే చేపట్టిన నీటి ప్రాజెక్టులను పూర్తి చేయడం

బి) కొత్తగా చేపట్టిన ప్రాజెక్టులను రికార్డ్ టైంలో పూర్తి చేయడం

సి) బి మాత్రమే డి) ఎ, బి

2.జలయజ్ఞం కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రతిపాదించిన వ్యయం?

ఎ) రూ. 1,00,454 కోట్లు బి) రూ. 90,000 కోట్లు

సి) రూ. 45,000 కోట్లు డి) రూ. 75,000 కోట్లు

3.జలయజ్ఞంలో తలపెట్టిన ప్రాజెక్టుల సంఖ్య?

ఎ) 41 మేజర్+25 మీడియం బి) 40 మేజర్+30 మీడియం

సి) 25 మేజర్+20 మీడియం డి) 29 మేజర్+30 మీడియం

4.రాష్ట్రంలో మొత్తం వ్యవసాయయోగ్య భూమి?

ఎ) 409 లక్షల ఎకరాలు బి) 500 లక్షల ఎకరాలు

సి) 290 లక్షల ఎకరాలు డి) ఏదీ కాదు

5.జలయజ్ఞం కింద తలపెట్టిన ప్రాజెక్టులకు వాడు తున్న నిధులు కింది వాటికి సంబంధించినవి?

ఎ) ప్రపంచబ్యాంకు బి) నాబార్డ్

సి) కేంద్ర ప్రభుత్వం ఎ.ఐ.బి.పి డి) పైవన్నీ

6.జలయజ్ఞం కింద తలపెట్టిన ప్రాజెక్టుల కోసం నిధులు సమీకరించడానికి ఏర్పాటు చేసిన కార్పొరేషన్?

ఎ) ఎ.పి.ఐ.ఐ.సి

బి) ఎ.పి. రిసోర్సెస్ డెవలప్‌మెంట్ కార్పొరేషన్

సి) ఐ.సి.ఐ.సి.ఐ డి) ఏదీ కాదు

7.జలయజ్ఞం కింద ఎన్ని ఎకరాలను కొత్తగా ఆయకట్టు పరిధిలోకి తీసుకొస్తున్నారు?

ఎ) వంద లక్షలు బి) 50 వేలు

సి) 75 వేలు డి) 80 వేలు

8.జలయజ్ఞం కింద చేపట్టిన ప్రాణహిత-చేవెళ్ల మెగా ప్రాజెక్టు ముఖ్యోద్దేశం?

ఎ) ప్రాణహిత నుంచి 160 టీఎంసీలను మళ్లించి అదిలాబాద్, మెదక్, నల్గొండ, రంగారెడ్డి జిల్లాలకు మంచినీటి లభ్యత

బి) 12.20 లక్షల ఎకరాలకు నీటి సౌకర్యం

సి) ఎ ఒక్కటి మాత్రమే డి) ఎ, బి

9.ఎవరి సూచనల మేరకు ఆంధ్రప్రదేశ్ నీటి వినియోగదారుల సంఘాలు ఏర్పడ్డాయి?

ఎ) ప్రపంచ బ్యాంకు బి) కేంద్ర ప్రభుత్వం

సి) ప్రణాళికా సంఘం డి) బి, సి

10. ఏ పథకం కింద నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు ఆధునికీకరణ పనులు జరుగుతున్నాయి?

ఎ) ఎ.పి. నీటిరంగం అభివృద్ధి పథకం

బి) గ్రామీణ ఉపాధి హామీ పథకం

సి) ఐ.ఆర్.డి.పి. పథకం డి) ఏదీ కాదు

జవాబులు	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	D	A	A	A	D	A	A	D	A	A